

चतुर्भद्र s. u. भद्र.

चतुर्भाग (च० + भाग) m. Viertel ÇAT. Br. 3, 6, 2, 5. KĀTJ. ÇR. 24, 5, 16. M. 8, 176. 9, 118. R. 3, 6, 19. MBh. 1, 2802. 13, 3578. बलं चतुर्भागं गृह्यतः den vierten Theil des Heeres 4, 1623.

चतुर्भुज (च० + भुज) 1) im comp. vier Arme: चारु° Bhāg. P. 6, 1, 35. 4, 8, 47. — 2) adj. f. आ a) vierarmig MBh. 3, 16424. Bhāg. P. 4, 12, 20. पद्मा R. 1, 43, 42. त्र्य (कृत्स्नस्य) Bhāg. 11, 46. Beiw. oder Bein. von Viṣṇu oder Kṛṣṇa AK. 1, 1, 15. H. 216. R. 6, 102, 14. Ragh. 16, 3. Pāṇkāt. 44, 23. Bhāg. P. 1, 7, 52. 9, 30. — b) vierseitig, m. Viereck Colebr. Alg. 58. सम° Rhombus, Quadrat, विषम° Trapez ebend. — 3) m. N. pr. a) eines Dānava HARIV. 12934. — b) eines Autors Colebr. Misc. Ess. II, 49. °मिश्र Verz. d. B. H. No. 393. 394. 396. श्रीमन्मिश्र° 881.

चतुर्भुजाक्षक (च० + म० + काय) adj. zur Gruppe der vier Grosskönige gehörig, Bez. einer Klasse von Göttern bei den Buddhisten; चतुर्भुजाक्षक dass. Burn. Intr. 601. 603. VJUTP. 82. — Vgl. चतुर्भुजा.

चतुर्मुख (च० + मुख) 1) im comp. vier Antlitze Kumāras. 2, 17. — 2) adj. a) vierantlitzig, Beiwort oder Bein. α) Brahman's H. 212. ÇABDAR. im ÇKDr. MBh. 3, 13560. 16547. R. 1, 2, 26. Bhāg. P. 3, 8, 16 (woher). KATHAS. 20, 64. — β) Viṣṇu's HARIV. 12344. Ragh. 10, 23. — γ) Çiva's SUND. 3, 28. MBh. 13, 6393. °Çiv. चतुर्मुखमीशस्य VARAH. BRH. S. 73, 20. — δ) eines Dānava HARIV. 12934. — b) vierspitzig: चापा HARIV. 10630.

चतुर्मुखरस (च० + रस) m. ein best. medic. Präparat von grosser Heilkraft PRAJOGĀMṚTA im ÇKDr.

चतुर्थ (von चवर्) , चतुर्थति Vierz wünschen P. 8, 2, 78. VĀRTI. 1.

चतुर्थयुग (च० + युग) 1) n. sg. die vier Weltalter; s. u. युग. — 2) adj. f. आ a) vierjochig oder mit Vieren bespannt: रथ RV. 2, 18, 1. — b) die vier Weltalter in sich schliessend Ragh. 10, 23.

चतुर्थ्युज्ज (च० + युज्ज) adj. mit Vieren bespannt: रथ ÇAT. Br. 5, 4, 2, 6. KĀTJ. ÇR. 14, 3, 11. 22, 5, 10. MBh. 1, 8005. 7, 2251. R. 1, 53, 18.

चतुर्वक्त्र (च० + वक्त्र) m. N. pr. eines Dānava HARIV. LANGL. II, 408; ed. Calc. 12935: चतुर्दंष्ट्र.

चतुर्वय (von चवर्) adj. vierfach: एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् RV. 4, 36, 4. 1, 110, 3.

चतुर्वर्ग (च० + वर्ग) m. ein Complex von vier Dingen; insbes. das Gute (धर्म), Angenehme (काम), Nützliche (धर्म) und die Erlösung (मोक्ष) AK. 2, 7, 57. H. 1382. Ragh. 10, 23. °चित्तमणि Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1173. 1218.

चतुर्वर्णमय (von च० + वर्ण) adj. aus den vier Kasten bestehend: लोक Ragh. 10, 23.

चतुर्वर्षिका (च० + वर्ष) f. (sc. गो) eine vierjährige Kuh H. 1272.

चतुर्वर्हिन (च० + वा०) m. (sc. रथ) ein vierspänniger Wagen PĀNĀV. Br. 16, 13.

चतुर्विंशति (von चतुर्विंशति) 1) adj. f. ई a) der 24ste ÇĀNKH. ÇR. 18, 14, 4. GOBH. 2, 10, 2. JĀG. 1, 37. — b) von 24 begleitet: शतम् 124 KĀTJ. ÇR. 22, 10, 14. — c) aus 24 bestehend: स्तोम VS. 14, 25. संवत्सर AIT. Br. 5, 29. TS. 7, 2, 8, 2. पुरुष ÇAT. Br. 6, 2, 1, 23. 9, 3, 2, 19. 13, 5, 4, 10. °स्तोम adj. ÇĀNKH. ÇR. 10, 9, 1. 12, 1. — 2) m. sc. स्तोम (s. u. 1, c) VS. 14, 23. LĀTJ. 4, 4, 1. 6, 8, 9. — 3) n. mit ohne ऋक् N. eines Ekāha ÇAT. Br.

12, 1, 2, 2. 3, 9. 4, 1. KĀTJ. ÇR. 13, 2, 2. LĀTJ. 4, 5, 3. 7, 10. — 4) = चतुर्विंशति in चतुर्विंशतार HARIV. 12433.

चैतुर्विंशति (च० + विंशति) f. 1) 24 VS. 18, 25. कपालानि ÇAT. Br. 2, 2, 1, 17. सामधेन्यः 6, 2, 1, 21. अर्धमासाः 2, 2, 2, 5, 3, 4, 20. तच्चतुर्विंशतिं कृत्वा ऽभिषुतं भवति 4, 1, 1, 15. चतुर्विंशत्यामग्निष्टोमसाम 13, 3, 1, 1. °गर्व 7, 2, 2, 6. °विक्रम 3, 5, 1, 10. °अक्षर 2, 2, 1, 17. RV. Prāt. 16, 10. °अर्ह ÇAT. Br. 11, 5, 4, 8. mit dem gen. H. 28. आ चतुर्विंशतिः bis zum 24sten Jahre M. 2, 38. — 2) Titel einer Schrift: °मत Verz. d. B. H. No. 1176; vgl. चतुर्विंशतिस्मृति Ind. St. 1, 467.

चतुर्विंशतिक (von चतुर्विंशति) adj. aus 24 bestehend: गण Bhāg. P. 3, 26, 11.

चतुर्विंशतितम (wie eben) adj. der 24ste R. in den Unterschrr. der Sarga.

चतुर्विद्य (च० + विद्या) 1) adj. die 4 Veda kennend Siddh. K. zu P. 5, 1, 124. — 2) f. आ verstärkt in Ableitl. beide Glieder gaṇa अनुशतिकादि zu P. 7, 3, 20. — Vgl. चतुर्वेद, चातुर्वेद्य.

चैतुर्विद्य (च० + विद्या) adj. f. आ vierfältig, vierfach ÇAT. Br. 7, 1, 1, 18. ÇĀNKH. ÇR. 16, 23, 4, 26. M. 2, 12. 6, 97. 7, 100. 12, 6. MBh. 3, 8763. Suçr. 1, 169, 20. Ragh. 17, 68.

चतुर्वीज (च० + वीज) n. die 4 Samenarten d. i. der Same von कालाज्ञा, चन्द्रप्रूर, मेथिका und यवानिका; diese werden pulverisirt und als Heilmittel gebraucht, Bhāṇṇapr. im ÇKDr.

चैतुर्वीर (च० + वीर) adj. zur Bez. einer Salbe (आञ्जन) AV. 19, 45, 3. eines viertägigen Soma-Opfers (चतुरारु) KĀTJ. ÇR. 23, 2, 13. ÇĀNKH. ÇR. 16, 23, 8. Maç. in Verz. d. B. H. 73.

चतुर्वर्ष (च० + वर्ष) adj. AV. 5, 16, 4.

चतुर्वेद (च० + वेद) 1) m. pl. die 4 Veda HARIV. 14074. — 2) adj. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. die 4 Veda in sich enthaltend: ब्रह्मन् MBh. 3, 13560. विष्णु HARIV. 12884. mit den 4 Veda vertraut Siddh. K. zu P. 5, 1, 124. HARIV. 7993. Colebr. Misc. Ess. II, 398. 404. fg., wo das ehrende Beiwort eines Autors der Kürze wegen als N. pr. gebraucht wird. — 3) m. pl. eine Art Manen MBh. 2, 463.

चतुर्वेदिन् (wie eben) adj. mit den 4 Veda vertraut Colebr. Misc. Ess. I, 13.

चतुर्व्यूह (च० + व्यूह) m. Bein. Viṣṇu's H. ç. 64. — Vgl. नवव्यूह.

चतुर्हनु (च० + हनु) 1) adj. s. u. हनु. — 2) m. N. pr. eines Dānava HARIV. LANGL. II, 408; ed. Calc. 12939: चन्द्रहनु.

चतुर्हायण (च० + हायन) adj. f. ई vierjährig (als Bez. des Lebensalters mit ण) P. 4, 1, 27 und Pat. °णो eine vierjährige Kuh AK. 2, 9, 69. H. 1272. चतुर्हायण gaṇa नुभादि zu P. 8, 4, 39. चतुर्हायणा शाला Pat. zu P. 4, 1, 27.

चैतुर्होत्र (च० + हो०) m. 1) sg. und pl. N. eines zu recitirenden liturgischen Abschnitts: चैतुर्होतार आग्रियंश्चातुर्मास्यानि नोविदः AV. 11, 7, 19. चतुर्होतृहोता व्याचष्टे AIT. Br. 1, 23, 25. TBR. 2, 2, 1, 4. चतुर्होतारमपश्यत् 2, 1, 8, 3, 4. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 18. ÇĀNKH. ÇR. 10, 13, 1, 4. LĀTJ. 3, 8, 7. — 2) die 4 Hauptpriester in sich enthaltend: चतुर्होता महाकवि: HARIV. 10404. — Vgl. चातुर्होत्रा, चातुर्होत्र.

चतुर्होत्र m. = चतुर्होतार 2. HARIV. 12884.